

Voorstel Gemeenteraad F

Onderwerp	Werkprogramma Bodem en Ondergrond 2022-2026		
Portefeuillehouder	Marc Teutelink		
Organisatieonderdeel	Cluster Ruimtelijke Ontwikkeling en Beheer	Aangeboden aan Raad	30 augustus 2022
Stuknummer (invulling door Griffie)		Corsanummer	2200077870

Wij stellen u voor te besluiten om:

1. Het werkprogramma Bodem en Ondergrond 2022-2026 vast te stellen.
2. Akkoord te gaan met de totale kosten van 5.249.250 euro voortkomend uit het uitvoeringsprogramma bodem en bodem gerelateerde zaken, deze te dekken uit de beschikbare ontvangen Doeluitkering Bodem 2016-2020, SPUK-bodem 1 historische opgave voor en SPUK-bodem 2 buitenproportionele opgave en hiervoor:
 - a. Voor 2023-2026 in totaal een budget van 865.000 euro beschikbaar te stellen en deze te dekken uit de reserve Nog uit te voeren werkzaamheden (Doeluitkering bodem).
 - b. Jaarlijks 300.000 euro budget toe te kennen voor de apparaatskosten en deze te dekken uit de te ontvangen Rijksbijdrage.
 - c. Een budget vast te stellen van 150.000 euro voor de uitvoering van historisch opgaven bodem en deze te dekken uit de subsidie SPUK-bodem 1 historische opgave.
 - d. Een budget vast te stellen van 3.384.250 euro voor de uitvoering van buitenproportionele bodem opgaven en deze te dekken uit de subsidie voor SPUK-bodem 2 buitenproportionele opgave.
3. De raad voor te stellen 550.000 euro voor de uitvoering van de werkzaamheden voor het ondergronds brengen van de hoogspanningskabels die toegekend zijn in de Zomernota 2021 voor 2022 via de reserve Nog uit te voeren werkzaamheden door te schuiven naar 2023.
4. De hieruit volgende wijzigingen in de begroting aan te brengen.

Inleiding en voorgeschiedenis

“Het bodem- en watersysteem vormt de randvoorwaarde van een duurzaam omgevingsbeleid en moet centraal staan bij de aanpak van de grote opgaven voor verstedelijking, klimaat, natuur, waterbeheer en landbouw”, zo stelde het Planbureau voor de Leefomgeving in 2021. Zowel het Rijk als de provincie Overijssel werken inmiddels aan kaders om bodem en water sturend te laten zijn in de ruimtelijke ontwikkeling. In Rijksprogramma's en de provinciale omgevingsvisie wordt dit concreet gemaakt.

Visie op bodem en ondergrond

Op 25 oktober 2021 is in Enschede de Visie op Bodem en Ondergrond vastgesteld door de gemeenteraad. De visie beschrijft op hoofdlijn hoe we de bodem en ondergrond kunnen inzetten om bij te dragen aan grote maatschappelijke opgaven als de energietransitie, klimaatadaptatie, herstel van biodiversiteit, zonder daarbij behoud en herstel van de kwaliteit van bodem en ondergrond uit het oog te verliezen.

De visie geeft een nieuwe focus ten aanzien van de bodem en ondergrond in Enschede en geeft richting aan de leidende principes van het bodem en watersysteem in de Enschedese context. Belangrijk uitgangspunt is de balans vinden tussen benutten en beschermen.

Werkprogramma

Het Werkprogramma bodem en ondergrond geeft handen en voeten aan de kaders die in de visie zijn vastgesteld. Het geeft concrete actiepunten om weloverwogen keuzes te maken bij het inzetten van bodem en ondergrond voor het realiseren van de maatschappelijke opgaven. De crux is hierbij te kijken naar de eigenschappen (of kwaliteiten) van de bodem en ondergrond en die te benutten of beschermen bij nieuwe ruimtelijke initiatieven. Daarnaast is een belangrijk thema in het programma het actief delen van kennis en informatie over de bodem.

De Visie op bodem en ondergrond is destijds mede tot stand gekomen door samenwerking met een klankbordgroep van de Commissie omgevingsbeleid van uw raad. Vanwege het belang dat uw raad toekende aan bodem en ondergrond, onder andere gestoeld op de problemen van de afgelopen jaren rondom de zoutwinning, is destijds afgesproken ook het werkprogramma aan u voor te leggen.

Publieksvriendelijke samenvatting

De gemeenteraad heeft het werkprogramma bodem en ondergrond vastgesteld. Dit is een uitwerking van de Visie op Bodem en Ondergrond, die in oktober 2021 door de raad is vastgesteld. De bodem en ondergrond zijn heel belangrijk bij de uitvoering van verschillende maatschappelijke opgaven. De gemeente Enschede staat voor grote uitdagingen, zoals klimaatadaptatie, de energietransitie en het verbeteren van de biodiversiteit. Uitvoering hiervan vraagt om aanpassingen aan onze leefomgeving, zowel bovengronds als ondergronds.

Met het werkprogramma zorgen we ervoor dat de eigenschappen van de bodem en ondergrond op een slimme en duurzame manier kunnen worden ingezet. Hiervoor staan een groot aantal acties benoemd, die we de komende jaren gaan uitvoeren. Uiteraard is er ook aandacht in het werkprogramma voor het aanpakken van de bodemverontreinigingen die Enschede uit het verleden nog kent.

Gewenst effect van het besluit in relatie tot de strategische opgaven

Meer regie op het gebruik van de bodem en ondergrond.

Bodem en ondergrond een structurele plek geven bij het inrichten van de fysieke leefomgeving.

Bodem en ondergrond laten bijdragen aan initiatieven om Enschede groen, schoon en duurzaam te maken.

Argumenten

1.1 Het werkprogramma is een praktische uitwerking van de Visie Bodem en Ondergrond die in oktober 2021 is vastgesteld

De visie op bodem en ondergrond die in oktober 2021 door de raad is vastgesteld schetst op hoofdlijnen hoe we om willen gaan met de bodem en ondergrond in Enschede voor de komende jaren. Dit werkprogramma zet deze hoofdlijn om in concrete acties om deze visie tot uitvoering te brengen.

Beide stukken zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Tezamen beogen zij bodem en ondergrond op duurzame wijze inzetten.

1.2 Het werkprogramma bodem en ondergrond biedt een werkwijze voor de duurzame inzet van de kwaliteiten van de bodem en ondergrond

In heel Nederland maken we in toenemende mate intensief gebruik van de bodem en ondergrond, waardoor deze steeds meer onder druk komt te staan. In Enschede is dit niet anders. Er is een veelheid aan kabels, leidingen, boomwortels, maar we moeten ook rekening houden met eventuele verontreinigingen, afnemende biodiversiteit en grondwaterproblematiek. Het is zaak verschillende belangen tegen elkaar af te wegen. Het processchema uit het werkprogramma biedt hierbij houvast. Daarnaast bevat het werkprogramma concrete acties om de bodem en ondergrond duurzamer te gaan gebruiken. Zo kunnen ook eventuele problemen in toekomst worden voorkomen.

1.3 Het werkprogramma bodem en ondergrond draagt bij aan het realiseren van de maatschappelijke opgaven

Enschede staat voor grote maatschappelijke opgaven, zoals klimaatadaptatie, de energietransitie, circulaire economie, verbeteren van de biodiversiteit en gezonde leefomgeving. Deze opgaven hangen deels ook met elkaar samen. Bodem en ondergrond kunnen door de inzet van hun kwaliteiten bijdragen aan de realisatie van onze maatschappelijke opgaven. Daarvoor is het wel noodzakelijk dat zij al vroeg in bij het afwegingsproces worden betrokken om tot optimale resultaten te komen. Hierbij kan het processchema uit het werkprogramma als leidraad worden gebruikt.

2.a1 De financiële middelen worden gebruikt om wettelijke (en enkele niet-wettelijke) bodemtaken uit te kunnen voeren

Deze middelen zijn bedoeld om bodemverontreinigingen te saneren en daarmee een gezonde en veilige leefomgeving te waarborgen. Denk aan de verontreinigingen met PFAS. Overige projecten worden gefinancierd uit middelen uit de reserve voor de nog uit te voeren werkzaamheden.

De financiële middelen om grote saneringsopgaven uit te voeren zijn aangevraagd door middel van SPUK. SPUK is een Specifieke Uitkering vanuit het Rijk.

2.a2. Er is sprake van (door)lopende taken en werkzaamheden

Het verlengen van het werkprogramma zorgt ervoor dat (door)lopende zaken vanuit het werkprogramma kunnen worden afgerond of kunnen worden doorgezet.

2.a3. De aan de bodem- en ondergrondtaken gerelateerde werkzaamheden behoeven financiële dekking.

Het verlengen van het werkprogramma en bijbehorende financiering zorgt ervoor dat de aan de bodem- en ondergrondtaken gerelateerde kosten tot en met 2027 financieel zijn gedekt. Een en ander in afwachting van nieuwe afspraken over en het beschikbaar komen van een structurele financiering van bodem- en ondergrondtaken voor 2023 en de daaropvolgende jaren.

2.a4 De financiën voor de uitvoering van het werkprogramma zijn al beschikbaar in de gemeentebegroting.

Het Rijk heeft de vanuit het bodemconvenant toegekende financiële middelen in de periode 2016 – 2020 uitgekeerd als doeluitkering via het Gemeentefonds. Deze Doeluitkering Bodem is bedoeld om wettelijke bodemtaken en uitvoering van de bodemsaneringsoperatie mogelijk te maken. Er zijn hiermee geen financiële gevolgen verbonden aan het voorstel omdat de financiële dekking is geregeld vanuit de Doeluitkering Bodem. Deze doeluitkering is vanuit de meicirculaire 2015 in het eindproduct Beheer en onderhoud openbare ruimte, deel product bodem en de reserve “nog uit te voeren werkzaamheden” opgenomen. De financiële middelen zijn dus beschikbaar binnen de gemeentebegroting. De financiële dekking is daarmee geregeld.

2.b1 Deze middelen zijn nodig voor het beheren en toetsen door personeel van bodem gerelateerde taken.

Naast uitvoering zijn er ook middelen nodig voor het beheren en toetsen. Zie ook onder kopje financiën.

2.c1 Er resteren in Enschede een aantal historische grondwaterverontreinigingen, die opgeruimd moeten worden

Uit het verleden resteren in Enschede nog grondwaterverontreinigingen. Dit speelt onder andere in Roombeek en het centrum en directe omgeving. Met gebiedsgericht grondwaterbeheer wordt dit beheerst en opgeruimd. Hiervoor zijn middelen aangevraagd bij het Rijk via SPUK 1 bodem. Het Rijk verleend de middelen naar verwachting in het 4^e kwartaal 2022.

2.d1 Buitenproportionele opgaven (Diffuus lood, PFAS (en GenX) en andere niet genormeerde stoffen) worden aangepakt met middelen vanuit het Rijk.

Dit betreft onder andere zeer zorgwekkende stoffen, PFAS, Bleekerij, Kopersteden 6-8, Vlierstraat 103, Gebruiksgevoelige locaties PFAS-onderzoek, etc. De financiële middelen om grote saneringsopgaven uit te voeren zijn aangevraagd middels SPUK 2 bodem bij het Rijk. Het Rijk verleend de middelen naar verwachting in het 4^e kwartaal 2022.

3.1 De start van het ondergronds brengen van de hoogspanningsleiding is vertraagd.

De bestaande bovengrondse hoogspanningsleiding in Tweekelerveld wordt ondergronds gebracht. De uitvoering daarvan is vertraagd. Er is een bedrag geraamd om de werkzaamheden uit te voeren. Deze uitgave zal niet in 2022 plaatsvinden omdat het tracé onderzoek nog niet helemaal afgerond is. Pas als dat gereed is kan de bestemmingsplanprocedure opgestart worden en daarna de vergunningverlening en uitvoering. Definitieve planning voor start uitvoering is nog niet bekend.

N.B. Dit punt valt naar de letter beschouwd buiten het Werkprogramma bodem en ondergrond, maar de werkzaamheden hebben wel een sterke relatie met bodem en ondergrond.

3.2 Het is noodzakelijk om middelen beschikbaar te houden voor uitvoering in verband met vertraging

Het Rijk heeft aangegeven het grootste gedeelte van de kosten voor het ondergronds brengen van de hoogspanningskabels in Enschede West (door Tweekelerveld, langs de (bedrijfs-)woningen aan de IJsbaanweg en op industrieterrein Westerval Noord) voor haar rekening te willen nemen. De provincie en gemeente moeten dan wel het resterende bedrag beschikbaar stellen. De provincie heeft al groen licht gegeven en middelen vrijgemaakt. Met de bijdrage van de gemeente van in totaal 550.000 euro wordt een investering mogelijk gemaakt van circa 8 miljoen euro.

Risico's

1.1. *Toepassen van de procesbeschrijving in de visie kan ertoe leiden dat een ontwikkeling moet worden aangepast om het door te laten gaan.*

Het is denkbaar dat ruimtelijke ontwikkelingen aangepast moeten worden vanwege ongeschiktheid van bodem en ondergrond voor die ontwikkelingen. Dit kan op korte termijn leiden tot kostenstijging in de uitvoering. Daar staat tegenover dat vroegtijdig meewegen van bodem en ondergrond in een integrale afweging en treffen van de benodigde maatregelen, op langere termijn juist problemen en extra kosten voor herstel kan voorkomen. Het is dan niet nodig achteraf te repareren wat vooraf voorkomen had kunnen worden.

2.b1 *Het Rijk kan in de toekomst andere keuzes maken met betrekking tot de middelen voor apparaatskosten.*

Voor de apparaatskosten (300.000 euro) is vanaf 2023 nog niet definitief of en hoe het Rijk dit gaat toekennen. Het betreft een tegemoetkoming in de kosten van het ambtelijk apparaat dat zorgdraagt voor het uitvoeren van de taken die de Wet bodembescherming toekent aan bevoegde gezagen (gemeenten en provincies). Met het aflopen van het Convenant Bodem en Ondergrond (2016-2020) is in 2021 de financiering met betrekking tot bodemopgaven gewijzigd, deze is in 2022 gecontinueerd met dezelfde verdeling als in 2021. Mochten deze middelen niet toegekend worden zullen we deze taken niet uitvoeren.

2.c/d1 *Er is een kans dat aanvragen vanuit de SPUK niet volledig worden uitgekeerd.*

SPUK gelden voor bodem kunnen jaarlijks in mei worden aangevraagd. Er is een pot waaruit al deze aanvragen uit heel Nederland worden betaald. Het kan dus zijn dat het bedrag dat uitgekeerd wordt aan gemeente Enschede lager uitvalt dan wat is aangevraagd. Dit heeft tot gevolg dat er keuzes gemaakt moeten worden over waar prioriteiten liggen en dus deels uitvoering niet zal plaatsvinden.

Kosten en financiële dekking van het voorstel

Onderdeel Sub Product Bodem		
	Lasten	Toelichting
Uitvoering bodemprogramma en bodem gerelateerde zaken materieel	865.000	1
Apparaatskosten	300.000	2
SPUK 1	150.000	3
SPUK 2	3.384.250	4
Hoogspanning	550.000	5
Totaal	5.249.250	

Ad 1. Het Rijk heeft vanuit het bodemconvenant financiële middelen toegekend in de periode 2016 – 2020 uitgekeerd als doeluitkering via het Gemeentefonds. Deze Doeluitkering Bodem is bedoeld om wettelijke bodemtaken en uitvoering van de bodemsaneringsoperatie mogelijk te maken. In 2020 is door de raad vastgesteld om de middelen nog tot en met 2022 beschikbaar te houden. Deze middelen worden gebruikt voor bodemsaneringen en bodem gerelateerde zaken in het eindproduct Beheer en onderhoud openbare ruimte, deel product bodem en de reserve “nog uit te voeren werkzaamheden”.

Op 1 januari 2022 was de stand m.b.t. de bodemmiddelen in de reserve nog uit te voeren werkzaamheden ongeveer 2,4 miljoen euro.

Van die 2,4 mln. euro is er in de Zomernota 2021 410.000 euro ingezet als dekkingsmaatregel voor het begrotingsjaar 2022. Daarnaast is in de vastgestelde Tussenrapportage 2022 al akkoord opgehaald bij de raad om 1,2 mln. euro in te zetten voor de lopende zaken vanuit het werkprogramma aan de bodem- en ondergrondtaken gerelateerde uitvoering en apparaatskosten voor 2022.

Van de middelen van het Bodem convenant 2016-2020 hebben we nog vanaf 2023 865.000 euro tot onze beschikking. Dit bedrag is nodig voor bodem gerelateerde zaken die niet in aanmerking komen voor SPUK-aanvragen en niet gerelateerd zijn aan apparaatskosten.

Ad 2) Naast de middelen voor uitvoering zijn er ook middelen nodig om de apparaatskosten te dekken voor het beheren, toetsen, gegevensbeheer, etc. De verwachting is dat het Rijk conform de meicirculaire 2022 (waarin de middelen ter dekking van de apparaatskosten 2022 zijn toegekend) voor 2023 en verder dit structureel gaat toekennen.

Ad 3 en Ad 4) Voor de uitvoering van bodemprojecten zijn er 2 soorten SPUK-bodem:

- a. Historische spoedopgaven (middelen voor aanpak specifieke locaties).
Hiervoor moeten we jaarlijks SPUK-aanvragen indienen van gemiddeld 150.000 euro. Dit betreft onder andere gebiedsgericht grondwaterbeheer Roombeek, etc.
- b. Buitenproportionele opgaven (verontreinigingen door diffuus lood, PFAS (en GenX) en andere niet genormeerde stoffen).
Hiervoor hebben we in 2022 een SPUK-aanvraag ingediend voor 3.384.250 euro. Dit betreft onder andere zeer zorgwekkende stoffen, PFAS, Bleekerij, Kopersteden 6-8, Vlierstraat 103, Gebruiksgevoelige locaties PFAS-onderzoek, etc.

Ad 5) Het Rijk heeft aangegeven het grootste gedeelte van de kosten voor het ondergronds brengen van de hoogspanningskabels in Enschede West (door Tweekelerveld, langs de (bedrijfs-)woningen aan de IJsbaanweg en op industrieterrein Westerval Noord) voor haar rekening te willen nemen. De Provincie Overijssel en de gemeente Enschede moeten dan wel het resterende bedrag beschikbaar stellen. De provincie heeft al groen licht gegeven en middelen vrijgemaakt. Met de bijdrage van de gemeente Enschede van in totaal 550.000 euro wordt het totale project van circa 8 miljoen euro mogelijk gemaakt. Het Rijk is hierin opdrachtgever richting gemeente.

Afweging en alternatieven

N.v.t.

Participatie

Interviews met betrokkenen bij uitvoering maatschappelijke opgaven.

Op het moment dat er praktische activiteiten ontstaan die van invloed zijn op inwoners en hun leefomgeving dan worden zij in de gelegenheid gesteld om mee te denken.

Communicatie

Communicatie met direct betrokkenen

Er vindt regelmatige afstemming plaats met collega's in het ruimtelijke domein, die betrokken zijn bij de (uitvoering van) maatschappelijke opgaven.

PR over het besluit

N.v.t.

Vervolg

Acties uit werkprogramma zullen worden uitgevoerd tussen 2022 – 2026. Actiepunten zullen gedetailleerd worden uitgewerkt met de (interne) betrokkenen.

Bijlagen

Werkprogramma Bodem en Ondergrond 2022-2026

Raadsbesluit Werkprogramma Bodem en Ondergrond 2022-2026

Burgemeester en Wethouders van Enschede, _____
de loco-Secretaris, de Burgemeester,

E.A. Smit

R.W. Bleker